

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor: **Ewa Kozaczkiewicz**

Tytuł: **Średniowieczne pieczęcie kanoników katedralnych metropolii gnieźnieńskiej**

Promotor: **dr hab. Zenon Piech, prof. UJ**

Data: **14 lipca 2017 r.**

Tematem rozprawy doktorskiej są średniowieczne pieczęcie kanoników katedralnych metropolii gnieźnieńskiej. Badania objęły okres od początku XIII w., kiedy pojawiły się pieczęcie kanoników, do pierwszej tercji XVI w. (1539 r.), kiedy stopniowo zaczęto używać pieczęci nowożytnych. Kompleksowa analiza sfragistyczna, polegająca na badaniu takich zagadnień, jak geneza pieczęci i dynamika zjawiska posługiwania się nią, sposoby użycia oraz treści pieczęci, była punktem wyjścia do dalszych badań szczególnej kategorii dysponentów, jaką byli kanonicy katedralni, przede wszystkim pod kątem historii kościelnej, społecznej i kulturowej. Celem dysertacji było rozpoznanie środowisk kanoniczych metropolii gnieźnieńskiej w oparciu o pieczęcie, którymi posługiwali się ich członkowie. Praca jest interdyscyplinarnym studium, łączącym takie dziedziny, jak sfragistyka, dyplomatyka, ikonografia, heraldyka, archeologia prawna i epigrafika.

W opraciu o kwerendy archiwalne i literaturę zebrano pełny materiał źródłowy, liczący 666 pieczęci, w tym 360 zachowanych i 306 niezachowanych, potwierdzonych w dokumentach. Dodatkowo systematycznie zebrałam pieczęcie wieczyste urzędów diecezjalnych (oficjałów, wikariatów, administratorów diecezji wrocławskiej i sędziów kapituły wrocławskiej), co ujawniło liczbę 20 typariuszów. Każda z pieczęci posiada hasło katalogowe, uwzględniające informacje o wszystkich odciskach danego tłoka.

Zapotrzebowanie na pieczęcie powstało wśród kanoników w wyniku utworzenia prebend o charakterze beneficjów, a także wskutek upowszechnienia się dokumentu pisanego. Rosnąca pozycja kanoników jako indywidualnych przedstawicieli duchowieństwa wymagała od nich posiadania pieczęci do załatwiania szeregu spraw. Kanonicy wystawili i uwierzytelniali pieczęciami dokumenty jako sędziowie polubowni, sędziowie delegowani, oficjałowie i wikariusze biskupi, zarządcy majątku kapitulnego i prywatnego, kolektorzy papiescy, kanclerze książęcy. Używali pieczęci do uwierzytelniania dokumentów w sprawach kapituł (elekcji biskupiej, konfederacji kapituł). Ich pieczęcie znalazły się także przy kilku traktatach międzypaństwowych. Ten szeroki zakres działalności kanoników znalazł odzwierciedlenie w legendach ich pieczęci. Analiza wyobrażeń na pieczęciach pozwoliła odtworzyć przejście w zakresie sposobów identyfikacji siebie od znaków ikonicznych (obrazowych) do znaków umownych (herbowych).

Ewa Kozaczkiewicz